

TÁRSASÁGI ÜGYEK

Décsy Gyula
(1925–2008)

Décsy Gyula a Hamburgi Egyetem Finnugor Szemináriumának vezetője, később az Indiana Egyetem professzora, az ELTE honoris causa egyetemi tanára volt. Életének csaknem kétharmadát külföldön töltötte, mindvégig élénk hazai kapcsolatokkal. Pályája az MTA Nyelvtudományi Intézetében indult, majd a forradalom vérbefojtása után Németor-

szágban keresett és talált menedéket. Ettől kezdve megszakítás nélkül oktatott, szívesen és sok tárgykörben. Nevéhez fűződik a finnugrisztika tematikai (újra)alapozása Hamburgban, ahol kultúrtörténeti disszertáció vezetését is vállalta. Bloomingtonban fő feladata egyszerű volt, de éppen ezért nagyon nehéz: a diákok fejében meg kellett vetnie a nyelvről való gondolkodás módszertani alapjait, tudományos ismerveit és a szaktudomány művelésének messterfogásait.

Tudósként – eredeti képzettségének megfelelően – szlavistának indult, de igazi működési területe a finnugor nyelvtudomány lett, sőt érdeklődése egyre inkább a hangtan és az általános nyelvészet enigmatikus toposzai felé fordult. Nehezebb problémát nem is választhatott volna, mint amibe belevágott. A kérdés az volt, meg tudjuk-e ragadni az emberi nyelv kialakulásának a folyamatát, ráadásul történetileg körvonalazott keretbe ágyazva. A beláthatatlanul nagy feladat megoldási kísérletében rosszabb elme bizonytalansággal ez utóbbi vonatkozásra helyezte volna a hangsúlyt. Décsy azonban más utat választott. Törekvésének lényege, hogy az evolúcióban a nyelv absztrakt entitásainak hierarchikus sorrendjét tárja fel. „Spracherkunftsforshung”-jában a kezdőpontot a fonotípusok elkülönítésének képességében adja meg, és itt is abban az elementáris metszetben, ahol az univerzális hangosztályoknak el kell majd különülniük, hogy a nyelv alkalmas legyen arra, amit Saussure az „il n’y a que des differences” fordulattal említ. A fő, egyetemes választóvonal természetesen a magánhangzók és a mássalhangzók között húzódik, amelyek elágazását egy virtuális fonetikai-akusztikai objektumban jelöli meg, tehát egy hiposztázált együttes elemben, amely a két osztály jellemzőit mintegy közös egységben tartalmazza. Tudjuk, a maga harapnivaló valóságában ilyen nem jelenik meg, érvényessége azonban mégis megvan, hasonlóan például a pozitív egész számok létjellegéhez. Ez végső soron husserli gondolat, amely Décsy keze alatt termékennyé válik, amikor lépésről lépésre haladva kiépíti azt a hierarchikus tipológiai fejlődésmenetet, amely a hangtántól a szintaktikai szerkezetekig vezet, és a lexikon összetételének alakulásában is megnyilvánul. Az idői hozzárendelések a stációkhoz természetesen csupán nagyléptékű feltételezések, hiszen túlságosan is kevés, ezeket hitelesítő, olyan független evidenciát ismerünk, mint amilyen Hajdú Péter extrapolációja a finnugor alapnyelv szókészletének számosságára vonatkozólag. Elmondhatjuk viszont, ez nem is valójában a cél; „a cél az út maga”. Ebben az értelemben volt figyelemreméltó Décsy Gyula hozzájárulása az univerzálékutatásokhoz. De nemcsak az emberi nyelv múltja érdekelte. „Die linguistische Struktur Europas” című munkájában a nyelvhasználat módjának társadalmi érvényű változásaira vonatkozólag bizonyos predikciókat is tett. Olyanokat, amilyeneket ma nem kis hányadban és nap mint nap bőrünkön tapasztalhatunk.

Décsy Gyula számottevő tudományszervezési feladatokat is ellátott. Szerkesztette a nagy hagyományú Ural-Altäische Jahrbüchert, majd ennek amerikai ágon folytatását, a Eurasian Studies Yearbookot, jelentős tematikai bővítéssel. Irányító szerepe volt nemzetközi tudományos társaságok létrehozásában és működtetésében. Vezetett disszertációkat, segített tanítványainak és kollégáinak, és azoknak is, akiken voltaképpen nemigen lehetett segíteni. Pedig személyes kapcsolataiban inkább tartózkodó volt. Ez is oka talán, hogy legszívesebben munkájába merült el, és – amikor már lehetősége volt rá – hosszú vitorlásutakat tett, belefeledkezve a természetbe, amelyből közvetve nyilván ihletet is merített.

Amit ránk hagyott: kimunkált eredményei, az emberi nyelv történeti-tipológiai szemléletének széles perspektívája és baráti segítségeinek emléke.

SZENDE TAMÁS

Papp György (1941–2009)

2009. január 20-án, amikor kinyitottam az ímélpóztámát, mély megrendüléssel olvastam a kollégáktól érkezett üzeneteket: Meghalt Papp György. Meghalt Papp György, tette közzé honlapjának első oldalán a magyarkanizsai önkormányzat: „Mély fájdalommal tudatjuk, hogy Dr. Papp György egyetemi tanár ... kiemelkedő magyarkanizsai értelmiségi január 20-án, életének 68. évében elhunyt.” Tudtuk, hogy beteg, hiszen nyugdíjba vonulása, 2007 óta már nem járt be munkahelyére, az Újvidéki Egyetem Magyar Tanszékére, befejezettek tekintette az oly nagy buzgalommal és igyekezettel végzett egyetemi oktató munkát. Mégis szívbemarkoló a hír, hogy korán eltávozott tőlünk, mert sok mindent tehetett volna még a kisebbségi magyar felsőoktatásban, és sok megkezdett, de be nem fejezett kutatásával szolgálhatta volna még továbbra is a vajdasági magyar nyelvtudomány ügyét.

1941. június 10-én született Magyarkanizsán. Az általános iskolát szülőhelyén, a gimnáziumot Zentán végezte el, 1967-ben pedig középiskolai tanári oklevelet kapott az Újvidéki Egyetem Magyar Tanszékén. Nyolc évig szülővárosában tanított, közben egy ideig igazgatóhelyettesként is tevékenykedett. 1973-ban visszatért Újvidékre, és az egyetemi tanszék munkatársa lett. Fokozatosan haladt előre a tudományos és oktatói pályán: 1982-ben lett a nyelvtudomány magisztere, 1990-ben megvédte doktori értekezését (témája: Kommunikációs szimbólumok – Szimbolikus kommunikáció. A szólások használatelmélete), 1991-től docens, 1996-ban rendkívüli tanár, 2001-től pedig a Bölcsészettudományi Kar egyetemi rendes tanára. Széles körű a kutatási területe: nyelvjárástan, névtudomány, frazeológia, fordításelmélet (elsősorban szerb–magyar, magyar–szerb vonatkozásban), nyelvművelés, helytörténet, néprajzzal kapcsolatban a betlehemes játékok stb.

Kiemelkedő jelentőségű tudományos szervező tevékenysége is. 1988-ban kezdeményezője volt a Budapesten megtartott első élőnyelvi konferenciának. Az volt az elképzelése, hogy évenként találkozzanak a nyelv területi és társadalmi változataival foglalkozó kutatók, egyik alkalommal Budapesten, az MTA Nyelvtudományi Intézetében, másik alkalommal Újvidéken, az egyetem Magyar Tanszékén. Háromszor meg is valósult ez a sorrend, de időközben más intézmények is vállalkoztak a rendezésre, és kibővült a kör egyéb hazai és határainkon kívüli helyszínekkel. Az élőnyelvi tanácskozások sorozata kiállta az idők próbáját, ma is az egyik legrangosabb fóruma a témával foglalkozó szakembereknek.

Penavin Olga tanítványaként részt vállalt a jugoszláviai magyar nyelvjáráskutatásban. Neki is köszönhetjük a kistajak nyelvjárási atlaszait. A diákok, egyetemisták részére Magyarkanizsán szervezett nyelvjárási és néprajzi gyűjtőtáborokat, szókinccsgyűjtéseket. Penavin Olga halála után magára vállalta a gazdag frazeológiai adattár gondozását. Nagy álma volt ebből egy vajdasági frazeológiai szótár összeállítása. Már a szerkesztési elveket is kidolgozta, de befejezését megakadályozta a kegyetlen halál.

Könyvespolcomon keresgélem a „Vajdaság helységeinek földrajzi nevei” c. kiadványsorozatot. Két kötetben Papp György neve szerepel szerzőként: „Kanizsa és környéke földrajzi neveinek adattára” I. (1982.) és II. (1989.). Magyarországon az 1960-as évek elején indult országos mozgalom Végh József és Ördög Ferenc vezetésével a földrajzi nevek összegyűjtésére és kiadására. Ehhez csatlakozva kezdtek el a gyűjtést a Vajdaságban is a magyarlakta településeken. Természetesnek tűnt, hogy Papp György szülővárosa iránti elkötelezettségből Magyarkanizsa névanyagának összegyűjtésére és közzétételére vállalkozott,

hiszen már korábban is foglalkozott e névanyag tipológiai elemzésével. Egyéb tervei is voltak a névgyűjtéssel kapcsolatban. Fehér folt még a kiadványok térképén a Bánát. Ezt a hiányt is szeretne volna eltüntetni újabb gyűjtésekkel és feldolgozásokkal.

Ott volt 1991. január 14–15-én Ungváron a tiszai víznevekről rendezett tudományos tanácskozáson. A résztvevők közül azok közé tartozott, akik komolyan vették a konferencia határozatait. Nemcsak elvileg állt a célkitűzések mellé, hanem vállalta a gyakorlati terepmunkát is. Munkatársaival a Tisza jugoszláviai szakaszán az országhatártól Adorjánig elvégezték a gyűjtést, sőt feldolgozva nyomtatásban is közzétették az anyagot.

Szerény, halk szavú tudós volt. Nem törekedett babérokra, mégis számos kitüntetés, díjat vehetett át: a kiemelkedő pedagógusnak járó díj (1971.), a Vajdasági Szakfordítók Egyesületének oklevele (1988.), Csúry Bálint-emlékérem (1989.), Kazinczy Ferenc-díj (1989.), Kanizsa Község Októberi Díja (1992., 1996.), Bazsalikom Műfordítói Díj (1997.), Gyémánttoll Újságírói és Szerkesztői Díj (2003.), Kiss Lajos-díj és -emlékérem (2005.), Lotz János-emlékérem (2009.). Publikációinak száma is több százra tehető.

Jeles szülöttjét a magyarkanizsai önkormányzat saját halottjának tekintette. „Felejthetetlen halottunk földi maradványait január 22-én 11 órakor a magyarkanizsai temető ravatalozójából a római katolikus vallás szertartása szerint helyeztetjük örök nyugalomra... Az önkormányzat csütörtökön 9 órakor a városháza nagytermében tart gyászülést, alkalmi megemlékezést.”

2001-ben, szeretett és tisztelt tanára, Penavin Olga halálakor a temetésen Papp György búcsúzott tőle a tanítványok, kollégák, pályatársak nevében. Az elhangzott gyászbeszédben egy általuk gyűjtött népi sirató éneket idézett. Szomorú párhuzamként most mi is ezzel köszönünk el tőle:

Hulljatok könnyeink,
Záporként hulljatok,
Hideg tetemét
Általáztassátok!

BALOGH LAJOS